

วิถีผู้นำ วิถีชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย
WAY OF LEADERSHIP WAY OF BUDDHIST IN STATE OF MAHARASHTRA, INDIA

ณัฐฤกิตดี ชัยเฉลิมมงคล¹, ชันทอง วัฒนประดิษฐ์
Nattakit Chaichalermmongkhon, Khanthong Wattanapradith
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: natthonglor@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบริบทสังคมชาวพุทธในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ แนวคิด และศาสนา วิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาในอินเดียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านมุมมองของผู้เขียนที่มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมกับองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ทำให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลาย และความโดดเด่นของผู้นำชุมชนชาวพุทธ ในกิจกรรมการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา การส่งเสริมและการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไปสู่ดินแดนพุทธภูมิ

รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย เป็นรัฐที่มีประชากรชาวพุทธอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และสร้างแรงกระตุ้นให้กับพระพุทธศาสนาได้เบ่งบานอีกครั้ง หลังจากยุคของ ดร. บี. อาร์. อัมเบดการ์ ผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับพุทธศาสนิกชนในประเทศอินเดียจำนวนไม่น้อย ใน 2 ภารกิจสำคัญ คือ 1) การนำพระพุทธศาสนากลับคืนสู่ประเทศอินเดียอีกครั้ง 2) การสร้างความเท่าเทียมกันให้สังคม ด้วยการทำชาวอินเดีย นอกวรรณะให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา และสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม หลังจากที่ได้ ดร. อัมเบดการ์ เสียชีวิตลง บทบาทของผู้นำที่จจะนำชาวพุทธใหม่ในประเทศอินเดียก็ดูจะมีความสำคัญเด่นชัดมากขึ้น ของผู้นำถือเป็นผู้กำหนดทิศทางให้กับผู้คนหมู่มาก ด้วยบริบทสังคมอินเดีย ที่ปลูกฝังความเสมอภาค ความเสมอภาคในสังคม การมีผู้นำชุมชนชาวพุทธที่มีศักยภาพ และทำงานร่วมกับคนหมู่มากในรูปแบบเครือข่ายได้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้เขียนจึงนำเสนอเนื้อหา เกี่ยวกับ ผู้นำชาวพุทธที่เข้มแข็งกับการก่อร่างและการผลิงานของเครือข่ายชาวพุทธ

คำสำคัญ : ผู้นำ, ชุมชนชาวพุทธ, รัฐมหาราษฏร์, ประเทศอินเดีย

Abstract

This article aims to present the context of Buddhist society in India. It is a country with a diversity of beliefs, ideas, and religions. Evolution of Buddhism in India from the past to the present. Through the perspective of the author who had the opportunity to participate in activities with Buddhist organizations in various areas throughout Maharashtra. India Makes it possible to see various perspectives. and the prominence of Buddhist community leaders in activities driving Buddhism Promoting and restoring Buddhism back to the land of Buddha.

Maharashtra state, India It is a state with the highest number of Buddhist residents in the country. Various activities are organized as symbolic expressions. and create motivation for Buddhism to bloom again. Maharashtra state, India It is a state with the highest number of Buddhist residents in the country. Various activities are organized as symbolic expressions. and create motivation for Buddhism to bloom again. After Dr. Ambedkar died The role of those who will lead new Buddhists in India appears to be becoming more important. Leaders are considered to be the ones who set the direction for the masses of people. With the Indian social context that instills equality equality in society After Dr. Ambedkar died The

role of those who will lead new Buddhists in India appears to be becoming more important. Leaders are considered to be the ones who set the direction for the masses of people. With the Indian social context that instills equality equality in society.

Keywords : Leaders, Buddhist Communities, Maharashtra, India

บทนำ

ในประเทศอินเดียมีความเชื่อที่ความหลากหลายทั้งศาสนา ลัทธิความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติ โดยที่การแล้วประเทศอินเดียเป็นรัฐฆราวาส (secular state) และไม่มีศาสนาประจำชาติ อนุทวีปอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาที่สำคัญของโลก 4 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาฮินดู, ศาสนาไชนะ, ศาสนาพุทธ และศาสนาซิกข์ ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี 2011 ระบุว่าประชากรอินเดีย 79.8% นับถือศาสนาฮินดู, 14.2% นับถือศาสนาอิสลาม, 2.3% นับถือศาสนาคริสต์, 1.7% นับถือศาสนาซิกข์, 0.7% ศาสนาพุทธ และ 0.37% นับถือศาสนาไชนะ, ศาสนาเชโรอีสเตอร์, ศาสนาเชนนาเยซี และ ศาสนายูดาทุกศาสนาล้วนมีประวัติศาสตร์ยาวนานในประเทศอินเดีย และมีผู้นับถือศาสนาหลายพันคน ประเทศอินเดียมีประชากรที่นับถือศาสนาซิกข์มากที่สุดในโลก และยังมีประชากรที่นับถือศาสนาไฮนดาวิสต์มากที่สุดในโลกเช่นกัน ถึงแม้ทั้งสองศาสนานี้จะเติบโตขึ้นในแถบเปอร์เซียก็ตาม ทั้งประวัติศาสตร์ของประเทศอินเดีย ศาสนาเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมมาตลอด ความหลากหลายทางศาสนาและการยอมรับความต่างทางศาสนา (Religious Toleration) ล้วนปรากฏในประเทศทั้งในทางกฎหมายและทางธรรมเนียมปฏิบัติ ในรัฐธรรมนูญอินเดียได้รับรองเสรีภาพทางศาสนาให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอินเดีย

วิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตั้งธรรมชาโพลิ (ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ด้วยพระชนมายุ 35 พรรษา หลังจากออกผนวชได้ 6 ปี) ของทรงแพพุทธกิจอยู่จนพระชนมายุ 80 พรรษา ท่ามกลางคณะสงฆ์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และปฤชุน พระราชา ชาวเมืองกุสินารา ฯลฯ พระองค์ได้ตรัสพระดำรัสครั้งสำคัญว่า “โย โว อานนท ธมโม จ วินโย มया เทสิโต ปรณฺยุดฺเดสฺส โว มจฺจายะนสฺสเถลา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539) แปลว่า “ดูก่อนอานนท ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว” ก่อนทรงดับขันธปรินิพพาน ณ สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน เหตุการณ์อันเป็นรอยร้าวของคณะสงฆ์ก็เริ่มเกิดขึ้นจากบุคคล 2 คน คือ พระสุภัททะ และพระปุราณะกับพวก อันนำไปสู่การสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก

ร่องรอยแห่งการแบ่งแยกในวงพระพุทธศาสนาได้มีมาตั้งแต่นั้น กล่าวคือพระปุราณะไม่ยอมรับการสังคายนาที่จัดโดยพระมหากัสสปะ ณ เมืองราชคฤห์ จึงได้นำคณะสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งไปทำสังคายนาต่างหาก เรียกคณะตัวเองว่ามหาสังคิติ จึงเป็นเหตุให้คณะสงฆ์เริ่มแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย แต่ที่ชัดเจนเริ่มเมื่อ พ.ศ. 100 เป็นต้นมา มีการเขียนหลักฐานถึงเหตุการณ์แตกแยกเป็น 18 นิกาย ในคัมภีร์มหาวงศ์ และที่ปวงค์ ของลังกาคถาวัตถุในอินเดีย มีการกล่าวถึงในจดหมายเหตุภิกษุเสวียนจ้าง ด้วยเช่นกันและการสังคายนาครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นเพื่อจัดการความขัดแย้งของ 18 นิกาย อย่างไรก็ดี ในช่วงราวปีพุทธศักราช 200 - 300 ปรากฏกษัตริย์นาม “พระเจ้าอโศก” ที่พระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภ์ ที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ทรงสร้างวัด วิหาร หลักศิลาและ พระสถูปจำนวนมาก เป็นต้น การสังคายนาครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในยุคสมัยของพระองค์ พระพุทธศาสนาก็เริ่มรุ่งเรืองขึ้นเต็มทีจนมีเดียร์ถ์เข้ามาปลอมบวชปะปนกับพระสงฆ์หากินอยู่ทั่วไป เป็นเหตุให้พระธรรมวินัยเปลี่ยนไปมาก พระโมคคัลลิสบุตรตีสเถระจึงรวบรวมพระอรหันต์ทำสังคายนาขึ้นเป็นครั้งที่ 3 ราว พุทธศักราช 235 เมื่อทำสังคายนาเสร็จสิ้นพระเจ้าอโศกมหาราชและพระโมคคัลลิสบุตรตีสเถระก็จัดพระสมณทูตเป็น 9 สายส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) คณะพระมหินฺตีกเถระ ไปรัฐกัศมีร์-คันทาระ (อัฟกานิสถาน) 2) คณะพระมหาเทวเถระ ไปสหพันธ (แคว้นไมซอร์) 3) คณะพระรักชิตเถระ ไปวนาสี (ตอนเหนือเมืองมุมไบ) 4) คณะพระธัมมรักชิตเถระ ไปปรันตประเทศ (ประเทศอิหร่านหรือที่กรีกปกครอง) 5) คณะพระมหินฺตีกเถระ ไปเนปาล (เชิงเขาหิมาลัย) 6) คณะพระโสณเถระและพระอุตตเถระ ไป

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

สุวรรณภูมิ และ 9) คณะพระมหินทเธระ ไปศรีลังกา หลังจากสมัยพุทธกาล พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองถึงที่สุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาระหว่าง พุทธศักราช 1300 ถึง 1700 คณะสงฆ์อ่อนแอลง รวมทั้งถูกศาสนาอื่นต่อต้านและบีบบังคับกับถูกชนชาติมุสลิมเข้ารุกรานและทำลายวัดวาอารามตลอดจนพระสงฆ์ ในที่สุดในช่วงปีพุทธศักราช 1700 พุทธศาสนาจึงเสื่อมลงและสูญหายไปจากอินเดียในที่สุด แต่ผลจากการที่ส่งสมณะทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราช จึงยังผลให้พระพุทธศาสนาไปรุ่งเรืองอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบริเวณใกล้เคียง(พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, 2546 : 70)

หลังจากที่พระพุทธศาสนาเลือนหายไปจากประเทศอินเดียเป็นเวลากว่า 800 ปี ต่อมาราวปีพุทธศักราช 2490 เป็นช่วงที่ประเทศอินเดียได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเจ้าอาณานิคมได้แบ่งประเทศอินเดียออกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศอินเดีย และประเทศปากีสถาน(ปัจจุบันคือประเทศปากีสถานและบังคลาเทศ) ในยุคนี้ เกิดปัญหาที่มีบทบาทต่อการเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่สู่ประเทศอินเดีย คือ ดร.บี.อาร์. อัมเบตการ์ ผู้เป็นประธานในการประชุมสมัชชาของประเทศไทย เกิดในตระกูลจัณฑาล และได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษาจากสถาบันจบทางกฎหมายที่ประเทศอังกฤษ ต่อมาภายหลังมีบทบาทในการขับเคลื่อนไทธทางสังคมของประเทศอินเดีย และได้รับหน้าที่เป็นประธานในการประชุมสมัชชาของประเทศไทย ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ช่วงปัจฉิมวัยของ ดร.อัมเบตการ์ พบว่าการที่จะสร้างความเท่าเทียมกันให้กับผู้คนในสังคมที่ยังติดอยู่ในวังวนของค่านิยมวรรณะ คือการหันมานับถือพระพุทธศาสนา และได้ นำพาชาวอินเดียนอกวรรณะราว 500 คน ไปศึกษาตนเองที่มหาวิทยาลัยคัมพูร์ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2499 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ให้กลับมาเป็นที่ยอมรับอีกครั้งในประเทศอินเดีย หลังจากเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวได้เพียง 2 ปี ดร.อัมเบตการ์ ได้เขียน (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, 2546 : 86)

ภาพที่ 1 ภาพเหตุการณ์ ดร.บาชซาเฮบ อัมเบตการ์ พาชาวอินเดียนราว 5 แสนคน ประกาศตนเป็นชาวพุทธ ณ เมืองนาคปุระ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2499 (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์)

ในสมัยพุทธกาลต้องถือได้ว่า เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นหนึ่งในบรรดานักปฏิรูปทางศาสนาแห่งยุค ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระองค์มีอิทธิพลอยู่เหนือจิตใจของมวลมนุษย์มากมายจนถึงปัจจุบันอีกทั้งยังทำให้ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธา เกิดปัญญาและใช้ชีวิตได้อย่างถูกครรลอง ตลอดระยะเวลา 40 ปี ทรงชักชวนหมู่มวลมนุษย์ทุกคนขึ้นวรรณะ ทุกวิถีความเชื่อ ให้ตั้งมั่นอยู่ใน “ความจริงแห่งชีวิต” ที่พระองค์ทรงค้นพบผ่านคำสอนอย่างง่าย ๆ ที่ทรงสอนไว้ว่า “ชีวิตมนุษย์เป็นทุกข์เนื่องมาจากกิเลส ตัณหา มนุษย์จะกำจัดความทุกข์เหล่านี้ได้ด้วยการปฏิบัติตามวิถีทาง 8 ประการ คือ 1) เห็นชอบ 2) ดำริชอบ 3) พูดชอบ 4) ทำชอบ 5) เลี้ยงชีพชอบ 6) พยายามชอบ 7) ระลึกชอบ และ 8) ตั้งมั่นชอบ (มรรคมีองค์ 8) ในขณะที่ภายหลังยุคพุทธกาลก็ได้มีผู้นำอีกท่านหนึ่งที่โดดเด่นคือ พระเจ้าอโศกมหาราช ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา และกำหนดยุทธศาสตร์ใน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนสามารถกล่าวได้ว่าในยุคสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชนั้นเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ส่วนอีกหนึ่งท่านที่จะไม่กล่าวเสียมิได้คือ ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ ซึ่งเป็นผู้นำชาวพุทธที่สามารถนำพระพุทธศาสนามาเป็นแรงพลัดดันในการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม ภายในการปกครองสังคมในรูปแบบวรรณะ จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้นำจะส่งผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและการขับเคลื่อนของสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเรากล่าวถึงพระพุทธศาสนาประเทศอินเดียในยุคปัจจุบัน รัฐมหาราษฏรนั้นถือเป็นพื้นที่ยุทธภูมิหลักของดินแดนพุทธภูมิ ด้วยถือเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนพุทธศาสนิกชนมากที่สุดในประเทศ และได้รับมรดกทางแนวคิดที่ถูกส่งต่อมาตั้งแต่สมัย ดร.อัมเบตการ์ เมื่อปี พ.ศ. 2499 ชาวพุทธเหล่านี้ให้คำจำกัดความตัวเองว่าเป็นชาวพุทธใหม่ (Neo Buddhist) ที่เน้นเรื่องความเสมอภาพในสังคม การเข้าใจหลักธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์ และต่อต้านแนวคิดเทวนิยม โดยมีกลุ่มองค์กรชาวพุทธจำนวนมากที่ยังคงทำกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ดังกล่าว

สภาพผู้นำชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร เป็นผู้นำที่เกิดจากแรงผลักดันที่ต้องการจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป บ้างต้องการที่จะเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพ การถูกกดขี่ทางสังคม บ้างต้องการที่จะมุ่งพัฒนาศักยภาพของชาวพุทธด้วยกันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ หรืออาชีพการงาน บ้างต้องการที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง และยกระดับฐานะทางสังคมให้กับตนเอง แต่จะด้วยอุดมการณ์ที่ต่างกันก็ไม่ได้ องค์กรทางพระพุทธศาสนาในอินเดียส่วนใหญ่จะมีจุดมุ่งหมายไปในทางเดียวกันคือการมุ่งที่จะนำพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียกลับมาเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายไปอีกครั้ง ส่วนนักการเมืองผู้มีบทบาทในด้านพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย บ้างระบุว่า "อาทวาล" ได้ให้ข้อมูลว่า "ได้มีโอกาสเดินทางมาทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยหลายครั้ง ซึ่งมีทำให้รู้สึกเสียดาย ที่ประเทศอินเดียไม่สามารถทำให้พระพุทธศาสนาไปได้อย่างประเทศไทย หลายครั้งก็เห็นมักจะหาโอกาสจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวพุทธในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะในรัฐมหาราษฏร ร่วมกับองค์กรชาวพุทธไทยเพื่อหวังว่า จะได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ไปมาเฟ้น และความรู้วิถีชีวิต เพื่อเป็นบทเรียนในการกลับมาพัฒนาสังคมชาวพุทธในประเทศของตน (บี.อาร์.อัมเบตการ์, มจรทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2562) ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำในระดับองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ที่มุ่งจะพัฒนาชีวิตศักยภาพของพุทธศาสนิกชนในอินเดีย

บทความนี้เขียนได้ถอดบทเรียนจากการทำงานร่วมกับเครือข่ายผู้นำชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร ด้วยการนำเสนอ วิถีของชาวพุทธที่หลากหลายในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ดร.อัมเบตการ์: ผู้นำชาวพุทธเข้มแข็งก่อร่างและการสถาปนาองค์กรของชาวพุทธ ผู้นำชาวพุทธรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนถ่ายในรัฐมหาราษฏร การรวมพลังกลุ่มเครือข่ายผู้นำชาวพุทธเข้มแข็ง ได้มีลำดับดังนี้

วิถีของชาวพุทธที่หลากหลายในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศอินเดีย พบว่าพระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน มีส่วนสำคัญไม่น้อยในการเสริมสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นิกายวัชรยานดำรงอยู่อย่างเงียบ ๆ เป็นเวลาหลายร้อยปี ก่อนที่จะถึงช่วงเหตุการณ์สำคัญที่ องค์ทะไลลามะ ถ้ายมายังประเทศไทย ถัดจากนั้นอีก 64 ปี พระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน ก็มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ร่มโพธิ์ใหญ่ที่แผ่барมีไปทั่วทุกมุมโลกขององค์ทะไลลามะ ทำให้ทุกหนทุกแห่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้รับการทำนุบำรุงไม่น้อยจากฝั่งวัชรยาน เช่นในพื้นที่มรดกโลก 4 สังเวชนียสถาน พุทธคยา เขาดงคสิริ อุทยานลุมพินี วิหารมายาเทวี เมืองสารนาถ เมืองกุสินารา ในรัฐพิหาร รัฐอุตตรประเทศ รัฐมध्यประเทศ รัฐมหาราษฏร รัฐกรณาฏกะ ฯลฯ ทุกแห่งล้วนได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมจากเครือข่ายของชาวพุทธวัชรยานจากทั่วโลกที่เข้มแข็ง จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน ถือเป็นพื้นที่องศาสำคัญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย ภายใต้อิทธิพลขององค์ทะไลลามะ แต่ไม่ใช่เพียงแค่นิกายวัชรยาน ที่ขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเท่านั้น หากย้อนกลับไปพูดถึงเหตุการณ์เฉลิมฉลอง 2500 ปี พุทธชยันตี ที่นายชาวฮาลา เนห์รู ได้เชื้อเชิญประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาเข้ามาสร้างศาสนสถาน โดยรอบโบราณสถานของชาวพุทธ เพื่อเป็นการช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต เป็นช่วงเวลาที่ ทั้ง 2 นิกายหลัก คือทั้ง เถรวาท และมหายาน เข้ามามีบทบาทในการฟื้นคืนพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ในขณะที่พุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมและสูญไปในช่วงปี พ.ศ. 1700 ประเทศไทยได้ยอมรับเอาว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ทำให้พุทธศาสนาในประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่นคง เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศว่าเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2499 ประเทศอินเดียได้จัดงานฉลองพุทธชยันตี ครบรอบ 2500 ปีของพุทธศาสนา หรือการเฉลิมฉลอง 25 พุทธศตวรรษ และได้เชิญประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา รวมทั้งประเทศไทยร่วมฉลองและเชื้อเชิญให้สร้างวัดที่เมืองคยาอันรัฐบาลไทยได้ตอบสนอง โดยสร้างวัดไทยพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ในปี 2501 ซึ่งเป็นวัดของรัฐบาลไทยแห่งแรกในประเทศอินเดียและในต่างประเทศ นับตั้งแต่นั้นมา มหาเถรสมาคมและรัฐบาลไทยก็ได้สนับสนุนการดำเนินงานของวัดไทยพุทธคยาอย่างต่อเนื่อง มีการส่งคณะสงฆ์มาบริหารวัดในฐานะพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย - เนปาล ซึ่งปัจจุบัน มีพระเดชพระคุณพระธรรมโพธิวงศ์ เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย - เนปาล และเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา

ตลอดเวลากว่า 60 ปี คณะพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย - เนปาล ทุกชุดได้ปฏิบัติหน้าที่ ในการบูรณะ บำรุงและเผยแผ่พุทธศาสนาในอินเดียและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ไทยและคณะสงฆ์ในอินเดียอย่างแข็งขันและได้ผลดียิ่ง ปัจจุบันมีวัดและพุทธสถานมากมายที่ถูกสร้างขึ้นโดยพุทธศาสนิกชนจากหลากหลายประเทศ ดังนี้ ภูฏาน, มองโกเลีย, จีน, ไต้หวัน, ญี่ปุ่น, เกาหลี, กัมพูชา, ลาว, เมียนมาร์, ศรีลังกา, ไทย, เวียดนาม และประเทศไทย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์) ซึ่งมีทั้งพุทธศาสนิกชนจากทั้งเถรวาท และมหานิกาย ต่างช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดึงศาสนิกชนจากทั่วทุกมุมโลกมาเยี่ยมปฏิบัติบูชาปีละกว่า 1.8 ล้านคน (The Ministry of India, 2019) การดำเนินงานเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดไทยในอินเดีย ทั้งเรื่องการจัดการบริหารอุปสมบท การศึกษาพระปริตร และการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแก่พระสงฆ์ แม่ชี และเจ้าหน้าที่ของวัดที่พำนักอยู่ที่วัด รวมถึงการต้อนรับและจัดที่พัก อาหาร และการรักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มาจาริกแสวงบุญเป็นจำนวนมาก ดำเนินงานอย่างเข้มแข็งของพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย ทำให้เกิดการก่อสร้างวัดไทยในอินเดียอีกจำนวนมาก อาทิ ไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ วัดไทยสิริราชคฤห์ วัดไทยนาลันทา วัดไทยโวลาสตี วัดไทยเชตวัน เป็นต้น ปัจจุบันรัฐบาลอินเดียให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามากขึ้น มีบุคคลต่างๆ ในวงราชการและการเมืองที่นับถือพุทธศาสนา มีโครงการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในรัฐพิหาร รัฐอุตตรประเทศ และรัฐต่างๆ ในอินเดีย ซึ่งเป็นดินแดนต้นกำเนิดของศาสนาพุทธ

ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐต่างๆ ดังกล่าว อย่างยิ่ง พุทธศาสนาในอินเดียไม่เพียงแต่กระจุกตัวอยู่ในเขตวังเวชนียสถานเท่านั้น แต่ยังมีพื้นที่อื่นๆ อีกมากที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนมากนัก อาทิ วัฒนธรรมพุทธศานาในแคว้นลาดัค ลิกขิม และธรรมศาลา เป็นต้น หรืออิทธิพลของพุทธเถรวาทแบบประเทศไทยที่กระจายตัวอยู่ในกลุ่มคนไต ที่มีอัตลักษณ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมคล้ายคนไทยล้านนา คนไตเหล่านี้จะกระจายตัวอยู่ทางภาคอีสานของอินเดีย โดยเฉพาะในรัฐอัสสัมและอรุณาจัลประเทศ นอกจากนี้ ยังมีทางรัฐคุชราตซึ่งเป็นรัฐบ้านเกิดของมหายาน คานธี และนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน นเรนทรา โมดี ที่มีชาวฮินดูเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธเป็นแสน ๆ คน (พระมหาสาคร ธรรมสาครโร, 2566)

ดร.อัมเบตการ์ : ผู้นำชาวพุทธเข้มแข็งก่อร่างและการผลิงานของเครือข่ายชาวพุทธ

ภิมราว รามจี อัมเบตการ์ หรือที่รู้จักกันอีกในนามว่า ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกฎหมายและความยุติธรรม คนแรกของประเทศอินเดีย และยังเป็นประธานในการเขียนรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับเดียวของประเทศอินเดียอีกด้วย ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ อัมเบตการ์ เป็นคนนอกวรรณะคนแรกที่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยบอมเบย์ และเป็นนักศึกษาจัดทาลคนแรกในระบบอุดมศึกษาของอินเดียด้วย ในปีพุทธศักราช 2451 ได้รับทุนพระราชทานจากกษัตริย์นาม พระสาณูจิราวที่ 3 แห่งเมืองพาโรตะ และได้สำเร็จการศึกษาปริญญาทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยบอมเบย์ และจบปริญญาเอกทางด้านเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์แห่งลอนดอน ดร.อัมเบตการ์ ได้รับการจดจำในฐานะนักกิจกรรมทางการเมืองจากการณรงค์เรียกร้องเอกราชของประเทศไทย และมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งรัฐอินเดีย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์) คนอินเดียไม่น้อยให้การเคารพนับถือดูจพระโพธิสัตว์ โดยเฉพาะกลุ่มคนวรรณะล่าง (กลุ่มคนที่ไม่ควรแตะต้อง) ของสังคมที่เคยถูกกดขี่การสังคัมระบวรณะ ท่านเป็นนัก

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

กฎหมาย นักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ และนักปฏิรูปสังคม เป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มขบวนการดลิตชาวพุทธ และมีส่วนสำคัญในการร่วมรณรงค์ต่อต้านการเลือกปฏิบัติในสังคมแบบบวรระณะ(ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันในสังคม) โดยเฉพาะกับกลุ่มคนออกวรรณะ หรือ ดาลิต เพราะถือเป็นกลุ่มคนที่มีควรแต่ต้อง เป็นกลุ่มคนที่ถูกเข้าใจว่าเป็นผู้ซึ่งกระทำให้เป็นที่น่ารังเกียจ เกิดจากบิดา-มารดาที่มีวรรณะที่ต่างกัน หรือการแต่งงานที่ถูกต้องห้ามโดยจารีตประเพณีของสังคมอินเดีย

บทบาทของ ดร.อัมเบ็ดการ์ ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมชาวพุทธ มีเบื้องหลังมาจาก การที่เกิดในตระกูลออกวรรณะ ก่อนผลักดันตัวเองภายใต้การสนับสนุนของผู้เป็นบิดา จนสำเร็จการศึกษาในระดับสูง และเป็นที่ยอมรับในสังคมจนสามารถก้าวเข้าสู่การมีบทบาทในฐานะนักการเมือง สิ่งสำคัญแรกที่ท่านได้ทำ คือ การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพความเท่าเทียมกันทางสังคมของกลุ่มชนชั้นล่างและพวกออกวรรณะในสังคมการปกครองแบบระบบวรรณะ ดร.อัมเบ็ดการ์ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้ที่ทำให้ศาสนาพุทธกับคตินสู่ประเทศอินเดีย คือ ดร. อัมเบ็ดการ์ (บทสัมภาษณ์ พระเทพพรเมธี เมื่อ 15 ธันวาคม 2566) คนอินเดียจะเคารพท่านในฐานะ “บิดาแห่งอินเดียใหม่” ในฐานะบุรุษผู้นำกลุ่มคนออกวรรณะกว่า 5 แสนคน เข้าพิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะพร้อมกัน ที่เมืองนาคปุระ ในปี พ.ศ. 2499 กรุณา-เรอองูไร กุศลาสัย กล่าวไว้ว่าการพรรณนาถึงพุทธศาสนาในอินเดียจะไม่สมบูรณ์หากไม่ได้กล่าวถึงบทบาทที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2499 เหตุผลที่ ดร.อัมเบ็ดการ์ เลือกที่จะประกาศตนเป็นชาวพุทธและชักชวนเพื่อร่วม วรรณะให้เป็นชาวพุทธด้วยนั้น เนื่องด้วย ดร.อัมเบ็ดการ์ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และเล็งเห็นว่าเป็นศาสนาที่ไม่ปิดกั้น ใครจะหันมาทุกคนเท่าเทียมกันในความ เป็นมนุษย์ ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะเหมือนศาสนาอื่น

ผู้นำชาวพุทธรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนถ่ายในรัฐมหาษฏร์

การนำเรื่องจัดการบุคคลขององค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์กร นำแผนงานและการตัดสินใจต่าง ๆ มาปฏิบัติ การปฏิบัติ การบริหาร การนำ หมายถึง กระบวนการในการชักจูง หรือโน้มน้าวความคิดหรือพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้คล้อยตาม และกระตือรือร้นที่จะหาทางร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติใด ๆ ในสถานประกอบการนั้นดำเนินการตามวัตถุประสงค์เป็นไปตามเป้าหมาย ความสามารถในด้าน “การนำ” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง ความสำคัญของผู้ นำ ดังปรากฏในพระสูตรสำคัญๆ เช่น **อัครัญญสูตร** ว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก (มหาวิทกัลป์มหาพาลงกรณชาชีวิตาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539) โดยพระสูตรนี้ กล่าวถึงการกำหนดของมนุษย์และสังคม ซึ่งแสดงถึงการก่อความ เป็นพื้นของมนุษย์ในสังคม จนกลายเป็นรัฐ ซึ่งในพระสูตรนี้เชื่อว่า รัฐ เกิดจากความสมัครใจของมนุษย์ เริ่มแรกที่สังคมมนุษย์ไม่ใหญ่ มาก ต่างก็ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่เมื่อสังคมขยายวงกว้างมากขึ้น ก็เริ่มเกิดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอย การแก่งแย่ง ทะเลาะวิวาท การเรารัดเอาเปรียบระหว่างกัน จนเป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีผู้นำและผู้ติดตาม กษัตริย์ราชา ล้วนแต่เกิดจากการยอมรับของคนส่วนใหญ่ (มหาชนสมมติ) ให้เป็นผู้นำพาพวกเขาเหล่านั้นไปการความสุขสงบของสังคม (วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, 2546)

ทะเลาะละ องค์กรที่ 14 (แดนจิน กยาโช) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือคนที่เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เมื่อเขาพูดหรือ กระทำสิ่งใด ผู้นำที่ดีต้องหมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อรับมือกับวิกฤติ หรือปัญหาประเภทต่างๆ ที่จะเข้ามา และต้องแสดงความจริงใจกับทุกๆ ฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้สามารถได้รับรู้ ทั้งนี้ผู้นำควรมีการตัดสินใจในทุกๆ เรื่องภายใต้หลักความแห่งความยุติธรรม (สมณ สุวรรณรัตน์, 2552) ในทัศนะของ **พระพรหมคุณาภรณ์** (ประยูรธ ปยุตโต) ผู้นำ คือ บุคคลที่ช่วยประสานให้คนหมู่มากมารวมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยในสังคมหรือชุมชนร่วมกัน หรือการทำงานในองค์กรร่วมกันก็ตาม สามารถพาผู้คนเหล่านั้น ไปสู่จุดหมายอันดีงาม ผ่านพันอุปสรรคต่างๆ ด้วยความถูกต้องตามธรรม ผู้นำต้องสามารถชักจูงผู้ตามให้ตระหนักถึงการบรรลุเป้าหมายที่แท้จริง คือ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่โลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2547) นอกจากนี้ **พระธรรมโกศาจารย์** (ประยู ธรรมจิตโต) กล่าวถึง ผู้นำ ไว้ว่า คือผู้ชักพาให้ผู้อื่น เคลื่อนไหวหรือกระทำการใด ๆ ในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ ซึ่งบางครั้งบุคคลทั่วไปก็มีบทบาทเป็นผู้นำอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด หรือแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ ที่สำคัญผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีธรรมะเป็นหลักประจำใจ และเป็นผู้นำที่ชนะใจผู้อื่น หรือเข้าไปนั่งอยู่ในใจคนได้ (พระธรรมโกศาจารย์, 2549)

ผู้นำถือว่ามีส่วนสำคัญในการ ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ชักจูงคนหมู่มากให้ร่วมปฏิบัติ ซึ่งสามารถพัฒนาองค์กรหรือชุมชนของตนเองให้ก้าวไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยผู้นำที่ดีมีคุณภาพต้องสามารถที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้กับ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

สมาชิกในองค์กรได้ สร้างการมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในและนอกชุมชนหรือองค์กร สร้างความมั่นใจให้กับทีมงาน หรือผู้ตามได้ สร้างวัฒนธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้องค์กร หรือชุมชนของตนเองได้เพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะมีส่วนในการผลักดันองค์กร หรือชุมชนต่างๆ ให้มีพัฒนาการและนำไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรือง โดยเฉพาะสังคมพระพุทธศาสนา ที่ในอดีตเราก็สามารถที่จะพบเห็นตัวอย่างบุคคลระดับผู้นำที่ส่งผลต่อความสำเร็จรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาดำเนินสืบต่อมาถึงปัจจุบันได้ ไม่ว่าจะเป็นพระมหาเถระ กษัตริย์ หรือแม้กระทั่งคหบดี เช่น พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์ผู้ทรงธรรม ผู้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญแพร่หลายทั่วแคว้นมคธ พระสารีบุตร ที่พระพุทธเจ้ายกให้เป็นธรรมราชา พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ผู้อุทิศตนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านอานาคริก ธรรมปาละ ผู้ก่อตั้งมหาโพธิสมาคม ทวงคืนศาสนวัตถุและศาสนสถาน เพาะต้นกล้าแห่งพระพุทธศาสนา เรื่อยมาจนถึง ดร.บารบาชเฮบ บี. อาร์. อัมเบตการ์ ผู้พลิกฟื้น ศาสนาพุทธให้กลับมาสู่ประเทศอินเดียอีกครั้ง ซึ่งบุคคลต่าง ๆ ที่ได้เอ่ยนามนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นที่ประจักษ์และยอมรับของบุคคลรุ่นหลังมาเป็นต้นแบบของความเป็นผู้นำ

การรวมพลังกลุ่มเครือข่ายผู้นำชาวพุทธเข้มแข็ง

จากการที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมกับผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์พบว่าชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์มีความตื่นตัวที่จะทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเป็นจำนวนมากไม่น้อย มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในแต่ละพื้นที่ชุมชนที่กระจายอยู่โดยทั่วไปในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วรัฐมหาราษฏร์ เช่น เมืองมุมไบ ปูเน่ นาสิก ออริงกาบัต นาคปุระ เป็นต้น ส่วนใหญ่เน้นในการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมในสังฆลักษณะ ในหลากหลายวัตถุประสงค์ เช่น การประชุมเพื่อสลับกันปราศรัยเรื่องความเท่าเทียมกันในสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อประกาศตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันขึ้นดิถีภาพศาสดา เป็นต้น และกิจกรรมเพื่อรำลึกถึง ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ ผู้นำเชิงสังฆลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างพระพุทธศาสนาและความเท่าเทียมกันทางสังคม

ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมขององค์กรชาวพุทธ เช่น สมาคมชาวพุทธอินเดีย มาพันธ์ชาวพุทธสากล (องค์กรภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอินเดีย) มูลนิธิกาถัน มาลิก เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กรลงทำพื้นที่ในกิจกรรมที่หลากหลาย สมาคมชาวพุทธอินเดีย เน้นการทำกิจกรรมโดยอาสาสมัครของ ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ โดยอาทรุณี 3 ของ ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ ที่มักจะจัดขึ้นใน 2 สถานที่หลัก ๆ คือ 1) อุสรรณสถานทักขิณเมืองมุมไบ เป็นสถานที่มาบกิจร้าง ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ ซึ่งจะจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกวัน 6 ครั้งต่อวัน ของทุกปี 2) อุสรรณสถานทักขิณ เมืองนาคปุระ เป็นสถานที่ที่ ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ พาชาวอินเดียกว่า 500-1000 คน เดินทางมาเยือนเป็นประจำทุกวันเป็นพุทธมามกะ เมื่อปี พ.ศ. 2499 ซึ่งจะจัดกิจกรรมเพื่อรำลึกในทุก ๆ 15 วัน เดือนธันวาคม ของทุกปี นอกจากนี้สมาคมชาวพุทธอินเดีย ยังถือเป็นองค์กรหลัก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวพุทธในประเทศอินเดีย ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการเชิญผู้แทนจากองค์กรนี้มาร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ มาพันธ์ชาวพุทธสากล(International Buddhist Confederation) ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอินเดีย ประกอบด้วยกลุ่มตัวแทนชาวพุทธจาก 10 ประเทศในทวีปเอเชีย มีหน้าที่ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เช่น ก่อตั้งสมาพันธ์วิชาการ ที่มักมีการเชิญผู้แทนหน่วยงาน หรือองค์กรชาวพุทธจากทั่วโลก มาร่วมแลกเปลี่ยนแนวทาง เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างชาวพุทธทั่วโลก อีกทั้งยังมีหน้าที่ผลักดันโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่อรัฐบาลอินเดีย เพื่อให้ได้รับการอนุมัติหรือสนับสนุน เช่น โครงการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ และพุทธสถานเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุใน กรุง นิวเดลี และในรัฐคุชราต โครงการเปิดเส้นทางพุทธสถานโบราณ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ชาวต่างชาติได้ทราบเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น มูลนิธิกาถัน มาลิก เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้กับรัฐบาลและพุทธศาสนิกชนชาวอินเดีย โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น โครงการรับบริจาคพระพุทธรูปจากชาวพุทธทั่วโลก เพื่อส่งมอบให้กับชุมชนชาวพุทธทั่วประเทศอินเดีย โครงการจุดธูปธรรมยาตรา ที่ได้รับการตอบรับและความร่วมมืออย่างดีจากชุมชนชาวพุทธทั่วประเทศ โครงการปลูกหน่อพุทธบุตร สร้างศาสนทายาทชาวอินเดีย เป็นต้น

ภาพที่ 2 ภาพข่าวกิจกรรมรดน้ำศพธรรมยาตรา จากเมืองพาราณสี ถึง เมืองมุมไบ ระหว่างวันที่ 17 มกราคม ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2566 ในประเทศไทย

จากกิจกรรมของทั้ง 3 องค์กรที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และประสงค์ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ พบว่า ทั้ง 3 องค์กรมีการเชื่อมต่อระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน ร่วมถึงเครือข่ายของชาวพุทธให้กว้างยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแค่ในรัฐมหาราษฏร์ โดยผู้เขียนได้สังเกตเห็นการเชื่อมเครือข่ายขององค์กรชาวพุทธทั้งในระดับองค์กร กับ องค์กร, องค์กร กับ หน่วยราชการ, องค์กร กับ ภาคเอกชน, ชุมชน, กลุ่มชน ฯลฯ สามารถสร้างประสิทธิผลในระดับสูงให้กับการขับเคลื่อนชาวพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ด้วย อันเนื่องมาที่ประจักษ์ชัด เช่น การจัดกิจกรรมรดน้ำศพธรรมยาตรา โดยมูลนิธิกานันท์ มารีอา และสมาคมชาวพุทธในประเทศไทย ร่วมกับวัดรัตนภูมิ วัดธาตุทอง ประเทศไทย ฯลฯ ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2566 สามารถสร้างองค์กรต้นกล้าที่เข้าร่วมของชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ โดยมีภาพข่าวปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่นในพิธีเปิดกิจกรรมรดน้ำศพธรรมยาตรา มีพุทธศาสนิกชนในเมืองพาราณสีมาร่วมกิจกรรมกว่า 50,000 ตลอดเส้นทางในวันแรก และในพิธีปิด มีคนทำเลอะรองเท้าในสื่อท้องถิ่นว่าภาพมีชาวพุทธมาร่วมกิจกรรมในเมืองมุมไบกว่า 200,000 คน สิ่งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการร่วมพลังร่วมแรงของชาวพุทธกลุ่มต่าง ๆ สามารถที่จะทำให้ผลของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เขียนยังได้สังเกตอีกว่าแนวโน้มของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบเครือข่ายจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ทะเลลามา และลอเรนซ แวนแดน มิวเซนเบิร์ก, สมณ สุวรรณรัตน์ แปล. (2552). **วิถีแห่งผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2547). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก.

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ. (2546). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวาย.

พระมหาสาคร ธมมสาครโร. **พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย**, [ออนไลน์], ที่มา:

<https://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-09-24-29/165-sakorn2508>, [10 มกราคม 2566]

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. "**B. R. Ambedkar**". [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://en.wikipedia.org/wiki/B._R._Ambedkar, [5 มกราคม 2563].

_____. **Bodh Gaya**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://en.wikipedia.org/wiki/Bodh_Gaya [22 กุมภาพันธ์ 2566].

วิรัช ธีรพันธุ์เมธี. (2546). **พุทธปรัชญาการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว.

สัมภาษณ์ รัมดัช อาทวาเล่, รัฐมนตรีด้านความยุติธรรมทางสังคมและการเพิ่มศักยภาพ, ออรั้งกาบัด, 10 ธันวาคม 2562.

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

สัมภาษณ์ พระเทพปวรเมธี. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 15 ธันวาคม 2566.

The Times of India, 2019 saw highest number of tourists in Bihar, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://timesofindia.indianexpress.com/article/how/7401359.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cpost [19 ธันวาคม 2566]

RETRACTED